IVAN KAPISTRAN I BORBE ZA BEOGRAD 1456. GODINE

Anđelko MIJATOVIĆ, Zagreb

Beograd na ušću Save u Dunav, na jugo-istočnom dijelu Panonske nizine i sjevero-istočnom dijelu Balkanskog poluotoka, tračko i keltsko naselje, rimski Sigidunum, bizantsko, avarsko, bugarsko, mađarsko i srpsko utvrđenje i naselje, odnosno zbog položaja i smještaja na glavnoj, najpogodnijoj, najkraćoj i vojno-strateški značajnoj prometnici koja je dolinom Morave, Nišave i Marice preko Carigrada povezivala Srednju Evropu s Malom Azijom i Bliskim istokom, značajno je utvrđenje skoro svih naroda koji su vladali Panonskom nizinom i istočnim dijelom Balkanskog poluotoka. Zbog tih značajki, Beograd je, nakon turskog iskrcavanja na Balkanski poluotok u početku druge polovice XIV. stoljeća, relativno, dosta brzo postao i turski osvajački cilj. Ni punih pedeset godina nakon 1352, kad su stupili na evropsko tlo kod Galipolja i zauzeli utvrdu Cimpe, do Beograda su Turci doprli prvi put već 1391, u ono doba pod vlašću hrvatsko-ugarskih vladara.

Iako turski osvajački odredi u prvoj polovici XV. stoljeća češće provaljuju u Južnu Ugarsku, napadaju Banat, Srijem i druge oblasti, oni zaobilaze Beograd, dobro utvrđen grad i značajno obranbeno uporište. U ono vrijeme Beograd, posebno utvrđen u doba uprave gradom despota Stefana Lazarevića (1403-1427), sastojao se od dva zasebna dijela. *Gornji grad,* castrum, nalazio se na brežuljku, razdijeljen u tri obranbena dijela i u njegovu sastavu nalazio se despotov dvorac, obranbena osmerokutna kula Nebojša i kuće vlastele. *Donji grad* se nalazio na padinama brežuljka i prema riječnim obalama, dijelio se u dva obranbena dijela, u njegovu sastavu nalazilo se gradsko naselje, kuće trgovaca i drugih stanovnika Beograda. Čitav grad je s kopnene strane bio okružen dvostrukim obranbenim zidovima i dubokim iskopom, rovom, a prema obalama rijeka Save i Dunava običnim zidovima. Na tim zidovima nalazilo se četrdesetak visokih i po obranbenoj moći jakih kula. Na Dunavu, sa sjeverne strane, vjerojatno ispod kule Nebojše nalazilo se utvrđeno pristanište za 15-20 galija. Ulaz u pristanište štitile su dvije obranbene kule, povezane lancem. *Gornji grad* je imao četiri ulazna vrata; ona na jugu i istoku bila su s kulama i pokretnim mostovima, a sjeverna i zapadna vrata bila su mala i, također, s pokretnim mostovima. Kroz sjeverna vrata prolazilo se u *Donji grad.* Pored navedenih obilježja, značajnih za obranu grada, i obrana Beograda, zbog položaja i mogućih turskih napadaja, povjeravana je probranim, iskusnim, sposobnim i moćnim zapovjednicima, kao što je braći.Talovcima: Matku, banu „cijele Slavonije" (1435-1448);

Franku, banu Dalmacije i Hrvatske (1444-1448) i Ivanu, ivanovcu i vranskom prioru (1439-1446); Nikoli Iločkom, mačvanskom banu, i Janku Hunjadiju (1387-1456), severinskom banu (1438), vrhovnom kapetanu Erdelja (1445) i gubernatoru Ugarske (1446-1453). U vrijeme opsade Beograda 1456, glavni je zapovjednik bio Mihajlo Silađi, šurjak Hunjadijev.

Turci su opsjeli Beograd prvi put u svibnju 1440. pod zapovjedništvom sultana Murata II (1421-1451), s kopna i sa savske i dunavske strane. Obranom Beograda ravnao je ivanovac i vranski prior Ivan Talovac. Iako su Turci tada napadali Beograd uz pomoć opsadnih strojeva i topova, šestomjesečni napadaji ostali su bezuspješni. I 1441. Turci su doprli do Beograda, ali ih je Hunjadi potukao i s konjicom progonio sve do Smedereva.

Drugu opsadu Beograda, za nas ovdje posebno zanimljivu, Turci su poduzeli 1456. godine.

Iako se za pripremanje turske ofenzive protiv Ugarske znalo već u početku 1456, na planu obrane u hrvatsko-ugarskoj državi, zbog razjedinjenosti plemstva, nije se puno učinilo, a niti u drugim kršćanskim državama, u kojima se tih godina radilo na organiziranju jedne opće križarske vojne protiv turskog osvajača. Jedino je papa Kalikst III (1455-1458) nastojao pomoći ugroženima i za svoga izaslanika u Ugarsku poslao je u rujnu 1455. kardinala Juana Carvajala (Huana Karvahala), koji je trebao organizirati borbu protiv Turaka, propagirati križarski rat, raditi na pomirenju hrvatsko-ugarskog kralja Ladislava V Postuma (1440-1457) i njemačkog cara Fridriha III (1452-1493), raditi na stvaranju unutarnjega mira u Ugarskoj te na organiziranju zajedničke borbe protiv Turaka. Papa je još naredio da se zvonjenjem ujutro, u podne i navečer po svem kršćanskom svijetu upozori kršćane na tursku opasnost i da ih se tim zvonjenjem pozove na molitvu za pobjedu kršćanskog oružja.

U očekivanju turske opasnosti, pored papinskog izaslanika Carvajala, na obrani Ugarske, radio je i erdeljski vojvoda Janko Hunjadi, od 1453. natkapetan hrvatsko-ugarskog kraljevstva. Općoj obrani zemlje u svim okolnostima, posebno je pridonio poznati propovjednik protiv šizmatika i heretika u Austriji, Češkoj, Njemačkoj i Poljskoj, talijanski franjevac Ivan Kapistran, koji je u Erdelj na poziv Hunjadija stigao koncem 1455. godine. U Ugarskoj se Kapistran, posebno nadaren za djelovanje na ljude, u vjerskom zanosu živom riječju i djelatnošću nametnuo za vođu predviđenoga kršćanskog pokreta.

Autoritetom i zalaganjem papinskog izaslanika Carvajala u veljači i ožujku 1456. održan je ugarski sabor i na njemu se raspravljalo o obrani granica od Turaka, Kapistran je potvrđen za propovjednika križarskog rata, svečano mu je predana zastava s likom sv. Bernardina (1091-1153), idejnog začetnika druge križarske vojne (1145-1187), križ i papinski breve. Iako je na saboru utvrđeno što treba poduzeti za obranu zemlje i kralj je bio naredio da se granični gradovi opskrbe potrebnim materijalom, hranom i ljudstvom, vojske, novaca, opskrbe i podrške plemstva u tom smislu nije bilo. Takvom stanju pridonijela je opća nestašica hrane u Panonskoj nizini, pa se odlučilo, da se u rat krene u kolovozu, nakon žetve. Kako se u zemlji nije mogla očekivati neka pomoć protiv Turaka, kralj, papinski izaslanik Carvajal i Hunjadi nastojali su izvana dobiti pomoć kojom bi se mogli suprostaviti u svakom pogledu moćnom turskom osvajaču.

Da će Turci napasti Beograd u Ugarskoj se znalo još u travnju 1456. Kako očekivana pomoć izvana nije stizala – papinska flota od 25 lađa, 5.000 vojnika, 1.000 mornara i 300 topova, upućena u lipnju u Egejsko more da bi ugrozila tursku obalu i jedan dio turskih snaga vezala za sebe, zbog kašnjenja, nije imala neki utjecaj na ishod borbi za Beograd – ugarski dvor je odustao od organiziranja otpora, a kralj čak pobjegao u Beč, te su stvarni otpor turskom osvajaču preuzele tri osobe: Hunjadi, Carvajal i Kapistran, sudbina Beograda je ovisila o njihovoj angažiranosti i suradnji, te je jedini izlaz bio u križarskoj vojni, proglašenoj još u veljači. Osobito je Kapistran na propagiranju „svetoga" rata bio neumoran i uspješan. Seljaci, seljačka i gradska sirotinja, redovnici i općenito ljudi raznih zanimanja i raznih dobi, i izvan granica hrvatsko-ugarskog kraljevstva iz Njemačke, Austrije, Poljske, Češke i drugih zemalja, hrlili su u križarske čete, u Petrovaradinu bilo im je glavno sabiralište, tu ih je prihvaćao i o njima brinuo asiški biskup Franjo, koji je zajedno s Carvajalom stigao u Ugarsku. Carvajala, kojega je sijelo bilo u Budimu, gdje je prikupljao križare i slao ih u Južnu Ugarsku, Petar je obavještavao o svim novostima u vezi s predstojećim sukobom. I Hunjadi je u ovim trenucima pokazao veliku prisebnost i hrabrost. Ostavljen od svih, one se preko Segedina i Temišvara uputio s nedovoljnim snagama prema Turcima i 3. srpnja bio je u Kovinu, na Dunavu.

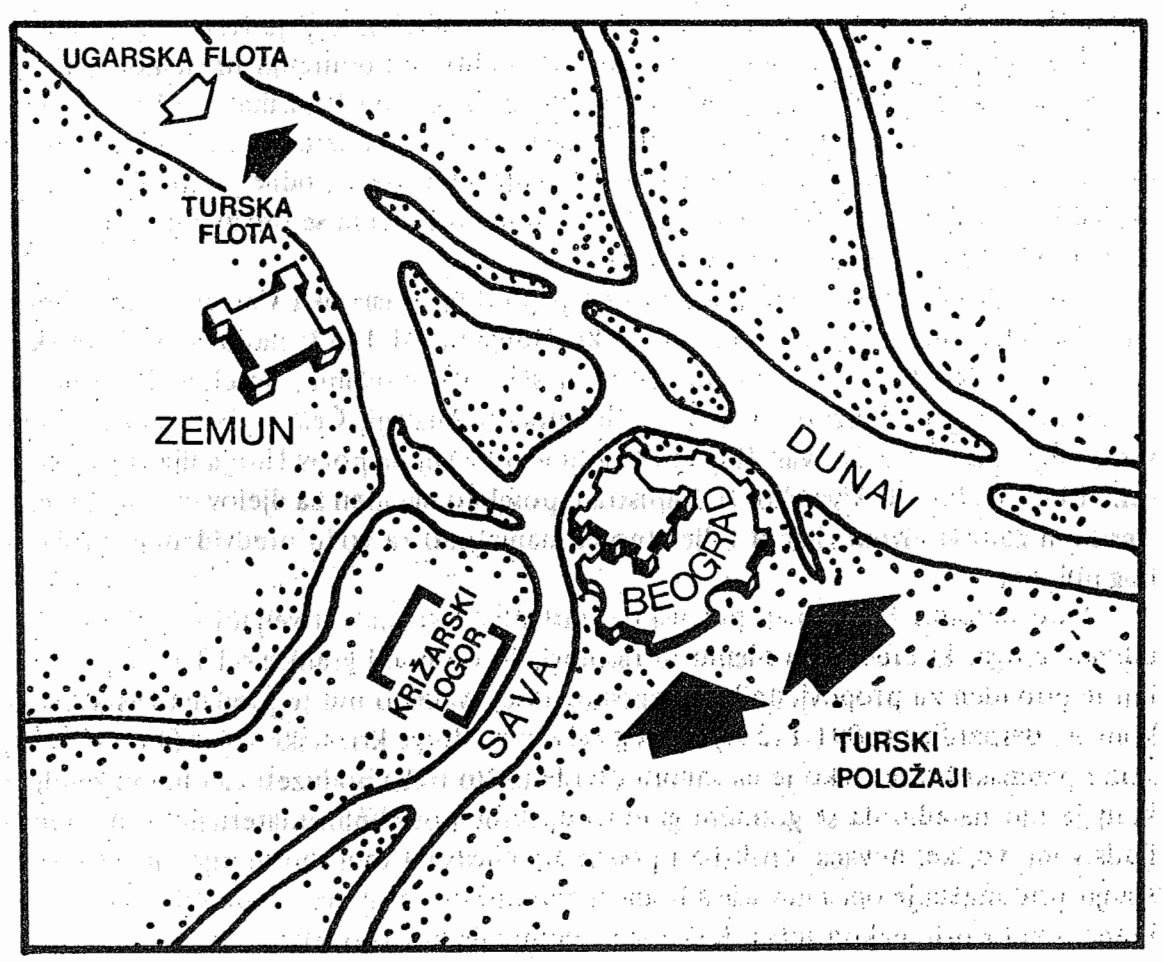

OBRANA BEOGRADA 1456.

U tijeku lipnja prikupljala se turska vojska i kretala prema Beogradu, predvođena sultanom Mehmedom III (1451-1481) i najpoznatijim turskim vojskovođama, te prvih dana srpnja, već čitava vojska nalazila se pod Beogradom. Jednim dijelom turske vojske osobno je zapovijedao sultan, evropskim trupama zapovijedao je rumelijski beglerbeg Karadža i trećim dijelom zapovijedao je beglerbeg azijskih provincija. Jačina turske vojske ne može se točno odrediti i kretala se do više desetina tisuća, najviše do 100.000, a sačinjavali su je razni rodovi: akindžije, azapi, janjičari, konjica, topčije i drugi. Čitava beogradska okolica bila je prekrivena turskim šatorima, vidjele su se mnoge raznovrsne zastave pojedinih turskih zapovjednika i odreda, a posebno se isticala zelena sultanova zastava s polumjesecom. Turska vojska raspolagala je s više od 300 velikih i malih topova koje su, u pokretu vojske kako se već uobičavalo, salijevali stručnjaci stranci – Talijani, Nijemci, Mađari, Bosanci i drugi – i rukovali njima. Pored topova i uobičajenoga sječivog oružja, turska vojska je raspolagala puškama, lukovima i strijelama, spravama za razbijanje zidova, bacačima kamenja, zaštitnim krovovima, ljestvama za penjanje i drvenim kulama. U turski tabor je neprekidno stizao ratni materijal, dovlačen iz Turske, Srbije i Bosne, na kamilama, volovima i drugoj stoci. Turci su za opsadu Beograda sagradili na Moravi i 100 brodova na tri vesla, naoružane puškama, a možda i manjim topovima, jer su bili svijesni da zauzeće Beograda ovisi o potpunoj izolaciji grada. Ti turski brodovi koncem lipnja nalazili su se na Moravi, deset milja daleko od Dunava. Neke su turske lađe doplovile Dunavom, a namjera Hunjadija da ih zadrži kod Kovina nije uspjela. Broj turskih lađa pod Beogradom, bez obzira na veličinu i tip, iznosio je do 200 i trebale su sprečavati prijelaz kršćanske vojske u Beograd, dovoz ratnog materijala i hrane braniteljima, suprostaviti se neprijateljskoj kršćanskoj floti i, po potrebi, napadati grad i prebaciti tursku vojsku na ugarsku stranu. Ta velika turska vojna snaga imala je i određenih problema: nedostatak hrane za ljudstvo, konje i stoku, mnogi su oboljeli, mnogi kršćani su i pobjegli iz sultanove vojske, a i ljudi srpskog despota Đurđa Brankovića koji se pred Turcima sklonio u Ugarsku, svakodnevno su iz utvrđenih gradova napadali pozadinu turske vojske i nanosili joj štetu.

Glavni logor križara bio je kod Zemuna, gdje je stalno pristizavala križarska vojska sa svih strana, predvođena zapovjednicima i zastavama, ali slabo naoružana. Zapravo, ta dobrovoljačka vojska pravog oružja nije ni imala, nego je bila naoružana batinama, štapovima, raznim oruđima za rad i slično. Kapistranu je poseban problem bio održavanje stege u toj šarolikoj i raznorodnoj množini ljudstva. Ne zna se koliko je u obrani Beograda sudjelovalo križara, svakako brojku od 60.000, 70.000 treba prihvaćati s rezervom. Nije pouzdano poznat ni broj branitelja Beograda, ali svakako njihov se ukupni broj, s križarima koji su u vrijeme borbi ušli u Beograd, kretao između 10.000 i 20.000. Snabdijevanje Beograda i križara bilo je neredovito zbog nestašica živežnih namirnica. Iako je nešto namirnica uneseno 2. srpnja u Beograd, kad je u grad ušla i prva grupa križara, u gradu se stalno osjećala nestašica hrane, a i bolesti su se pojavile.

Kapistran je ušao u grad 2. srpnja, s križarima, dočekan glazbom i velikim veseljem posade i stanovništva. Kako je bio svijestan svih nedostataka obrane, nastojao ju je ojačati, o svim okolnostima obavještavao je biskupa Petra u Petrovaradinu i Carvajala u Budimu, tražeći pomoć. Dana 3. srpnja Kapistran je u Beogradu slavio misu i protiv volje zapovjednika grada Silađija, preko Dunava koji su već držali Turci, krenuo s ma-

njom grupom suradnika u susret Hunjadiju, uspio se probiti u Slankamen gdje je Hunjadi prikupljao flotu i tovario ratni materijal na brodove.

Turci su opkolili Beograd 3. srpnja. Središnje mjesto u turskom logoru zauzimao je sultanov šator, okružen janjičarima, uz savsku obalu nalazili su se šatori odreda beglerbega azijskih provincija, a uz Dunav šatori odreda rumelijskog beglerbega Karadže. Beograd je bio okružen i linijom turskih topova; najveći su bili upereni s tri mjesta na važnije objekte grada. U turskom logoru sve pripreme napadaja na Beograd odvijale su se po planu i sve je bilo priređeno. Kada je turska flota stigla pod Beograd 3. srpnja, počeli su i turski napadaji na grad s kopna. Turci su bombardirali Beograd i danju i noću, da bi se stvorili otvori u bedemima kroz koje bi pješadija mogla jurišati. Od bombardiranja kroz desetak dana osobito je stradao *Donji grad*. Opsjednuti su nastojali popraviti porušeno i podižući nasipe stvarali su prepreke turskim jurišnicima. Da bi se smanjio broj žrtava od bombardiranja, stanovništvo je s kule Nebojše zvonjavom posebno obavještavano o letu topovskih tanadi. Ipak, od neprekidnoga bombardiranja gradske zidine su sve više stradavale i tako se mogućnost turskog prodora u grad povećavala.

Ona ugarska flota koja se okupljala kod Slankamena, prema Beogradu je krenula 13. srpnja; jedan veći broj brodova bio je naoružan topovima i snabdjeven eksplozivnim materijalom i hranom, a posadu su im sačinjavali Hunjadijevi iskusni ratnici – šajkaši i križari, u kojima je Kapistran stalno propovijedima uzdizao zanos i odlučnost za borbu protiv turskog osvajača, a jedan dio lađa bio je natovaren pijeskom radi veće udarne moći. Nošena jakom riječnom strujom Dunava, ta je flota, pod zapovjedništvom Hunjadija koju su obalom pratili križari predvođeni 70. godišnjim Kapistranom, s križem i zastavom, brzo stigla do Beograda. Turska je flota, povezana lancima, već po pravilima ondašnje pomorske strategije, spremno dočekala Hunjadijevu flotu na Dunavu, ali kad su se 14. srpnja te flote kod Zemuna sudarile, ugarske su lađe, iskorištavajući maticu Dunava, probile prvu i najjaču tursku borbenu liniju, a zatim je nastala višesatna i krvava borba. Već po unaprijed utvrđenom dogovoru, kršćanskoj floti u pomoć su priskočili beogradski šajkaši i iznenada napali turske galije s leđa, te su skupa, zahvaljujući posebnoj taktici i sposobnosti manevriranja manjih ugarskih lađa, Turci bili potučeni, nekoliko turskih galija je potopljeno, nekoliko ih zarobljeno, a utopilo se i nekoliko stotina Turaka. Pobjedom kršćana na Dunavu, otvoren je riječni prilaz Beogradu, u grad je ušlo više tisuća vojnika, Hunjadijevih konjanika i križara, grad je opskrbljen oružjem, topovima, puškama, prahom i velikom količinom hrane. Ta bitka i taj dan, 14. srpnja, bili su osudni za sudbinu Beograda. Sutradan su u grad ušli Hunjadi i Kapistran, noseći zarobljene turske zastave, koje je zapovjednik Silađi odmah istaknuo na gradskim zidinama, radi zastrašivanja neprijatelja. I taj put Kapistran se nije dugo zadržao u Beogradu, nego se ubrzo vratio u logor križara kod Zemuna, kako bi što više pridonio organiziranju pristiglih križara, prihvaćao i razmještao nove grupe te po dogovoru s Hunjadijem prebacivao ih lađama u Beograd, organizirao straže i prikupljao vijesti o neprijatelju.

Po dolasku u Beograd, Hunjadi je odmah poduzeo najhitnije mjere za dalju obranu, dao popravljati gradske zidine, zatvoriti rupe i pukotine u bedemima, raskrčiti ru-

ševine, uvježbati vojsku, posebno križare, pravilno rasporediti oružje, a posebno topove radi uspješnijeg djelovanja.

Poraz na Dunavu 14. srpnja Turci su nastojali nadoknaditi jurišima na kopnu koje su izvodili nesmanjenom žestinom i prikupljajući materijal za zatrpavanje iskopa oko gradskih bedema, pripremali su se za opći i glavni napadaj na Beograd. Isti dan, kad su Hunjadi i Kapistran ušli u grad, 15. srpnja, manja grupa ugarskih vojnika, predvođena zapovjednikom Farkašem provalila je iz grada, ali je u neravnopravnoj borbi većina izginula. Protivnici su se zastrašivali posebno noću, Turci su glazbom i vatrom naviještavali skorašnji napadaj, a sličnim načinom i opsjednuti su održavali moral.

Pripremajući opći juriš na grad, Turci su po nalogu sultana počeli kopati podzemni kanal, kako bi minirali važnije objekte u gradu, ili kroz taj kanal provalili u grad. Dana 20. srpnja, kada je Hunjadi bio obaviješten od kršćana iz sultanove vojske o predstojećem napadaju, grad je bio vrlo razrušen, najveća gradska kula bila je prepolovljena, a većina branitelja – križara – bez ratnog iskustva. Pod utjecajem svih okolnosti Hunjadi je noću između 20. i 21. srpnja predlagao da se grad napusti bez borbe, jer je bio uvjeren da ga se više ne može braniti. Međutim, iako je tako mislio kao vrhovni zapovjednik sve kršćanske vojske nije naredio evakuaciju ugarskih vojnih snaga iz Beograda, ostavio je u gradu Silađija, a sam se prebacio u logor križara kod Zemuna i odatle, ili pak s lađe kojom je manevrirao uz Beograd, ravnao obranom. Te noći u Beograd je prebačena i grupa od 4.000 križara, najizabranijih u logoru, Kapistran ih je predao Silađiju, ostavio mu i pet franjevaca kao pomoć i vratio se u logor. U očekivanju općega napada, u Beogradu je zavladao strah, branitelji su bili raspoređeni uz bedeme, većina stanovništva iz *Donjeg grada* prebačena je u *Gornji grad* da ne bi u slučaju zauzeća toga dijela Beograda palo u tursko zarobljeništvo.

Turci su opći napadaj na Beograd počeli 21. srpnja uvečer, bila je srijeda. Uoči napada u turskom se logoru čula jaka vojna glazba i klicanje Muhamedu, a zatim su Turci, zaštićeni mrakom, jurnuli na grad, popunjavajući prethodno iskopine oko grada, granama, drvenom građom, zemljom, slamom i drugim materijalom, a jedni su i kroz podzemne kanale pokušali prodrijeti u grad. Iako su opsjednuti braneći se nanijeli turskim napadačima velike gubitke, oni su se ipak uspjeli približiti gradu i osobito napadati na već obrušenim zidovima, i to raznim sredstvima: zaštitnim spravama, puškama, strijelama, kamenjem, gredama su proširivali ruševine, a osobito su grad zasipali mnoštvom strijela, prislanjali ljestve na zidove i peli se na bedeme, gdje se vodila borba prsa o prsa. Međutim, i kršćani su se hrabro branili topovima, puškama, strijelama, kamenjem i drugim sredstvima. U toj borbi posebno su se istakli svećenici hrabreći branitelje i na druge načine, a jedan je redovnik dosta uspješno rukovao topom s najveće kule. Iako su u obrani sudjelovali svi građani, vojnici i dobrovoljci-križari, Turci su s velikim gubicima ipak uspjeli prodrijeti u grad, ali su bili i izbačeni. Oko ponoći, kada je borba bila na vrhuncu, do 700 janjičara prodrlo je preko bedema u Donji grad, gdje se nastavila očajnička borba. Malobrojni branitelji, u većini križari-studenti iz Krakova, počeli su popuštati. Borba se vodila za svaki pedalj gradskog prostora, kuće su gorjele, jedan branitelj se survao niz bedem s Turčinom koji je nastojao na bedemu istaknuti tursku zastavu, u grad su stalno prodirali janjičari, Turci su već bili počeli pljačkati grad, a nade branitelja su slabile i mnogi su se bacili s prozora i bedema u rijeku. U tim borbama po-

sebno su se isticale žene braneći se „kao lavice", podsticale su muškarce, pomagale im, brinule se o ranjenicima i slično.

Kada su Turci prodrli u *Donji grad,* jurnuli su prema vratima koja su vodila u *Gornji grad,* na pokretni most koji nije bio dignut i tu se razvila žestoka borba u kojoj su skoro svi napadači i branitelji izginuli. U svanuće 22. srpnja, kršćani su krenuli u protunapad, bacajući goruće baklje u velikom broju na napadače, posebno pripremljene od sumpora i pruća, nastao je požar koji ih je natjerao u bjekstvo, oni koji su se našli u gradu nisu mogli vani, a izvana novi napadači nisu mogli unutra, mnogi su pred vatrom sa zidova skakali i slično, te je u gradu nastao pravi pokolj. Novi dan pokazao je posljedice noćne borbe, svugdje su ležali mrtvi, ranjeni i izgorjeli napadači, prolazi su bili zakrčeni leševima, grad je bio prekriven strijelama, svugdje je ležalo oružje, drvena građa i ostalo. Kako su ugarske lađe vladale Savom i Dunavom, turske lađe nisu mogle ni sudjelovati u napadajima.

Pošto je odbijen glavni turski napadaj na Beograd u tijeku noći 21. i 22. srpnja, Hunjadi je došao u grad i dao se na pripreme, kako bi se sačuvalo postignuto, naredio je da nitko ne smije izlaziti iz grada i napadati Turke, te zabranio je lađarima na Savi i Dunavu prevoziti bilo koga u Beograd da ne bi došlo do sukoba križara, nenaoružanih i nevještih borbi, kako onih u Beogradu, tako i onih u logoru kod Zemuna, s turskom konjicom koja je na otvorenom branitelje Beograda vrlo lako mogla uništiti. Turcima je ipak uspjelo namamiti jednu manju grupu križara koji su, željni bogate pljačke kakvu su obećavali turski šatori, i protiv volje svojih zapovjednika, pa i Kapistrana, izišli popodne 22. srpnja iz grada i napali Turke. Svijestan opasnosti i Kapistran se uputio za njima, praćen dvojicom subraće – Ivana Taljakoca, koji je opširno opisao sva zbivanja borbe za Beograd, i Ambrozija Akvilejskog, te zastavnikom Petrom. Križari su prvo jurnuli na turske topove, „vražije naprave" kako ih je nazivao Kapistran, zauzeli ih i napali turske šatore. U pomoć su im priskočili i Silađijevi vojnici, uredili zarobljene turske topove i iz njih su sipali vatru na guste napadačke turske redove. Bitka se stišala tek nakon pet sati borbe i kad su Turci u borbu ubacili 6.000 konjanika. U tom sukobu mnogi su križari poginuli, a među onima koji su se vratili u grad, nalazio se i Kapistran. U toj borbi izvan grada sudjelovao je i sam sultan i bio je ranjen u ruku.

Odmah poslije neuspjelog napadaja na Beograd noću 21. i 22. srpnja, Turci su se odlučili na povlačenje. Još u zoru 22. srpnja sultan je, da ne bi postale kršćanski plijen, naredio spaljivanje turskih galija koje su gorjele do podne. Isti dan prije podne uništavano je sve što se nije moglo ponijeti: oružje, eksplozivni materijal i razni drugi predmeti, spaljena je crkva sv. Magdalene izvan grada koja je Turcima služila kao skladište, ali sve što je danima dovlačeno nije se moglo na brzinu spaliti.

Čitava turska vojska povukla se preko Avale u smjeru Sofije, zaklonjena mrakom, u tijeku noći između 22. i 23. srpnja, pokopavši mrtve, koliko su mogli i ponijevši ranjene, i 23. srpnja pod Beogradom nije osvanuo nijedan živi turski vojnik. Njihov logor ostao je prazan i razoren, ostali su topovi, veliki i mali, puno raznoga oružja: lukova, strijela, pušaka, štitova te raznoga posuđa, odijela, ukrasa, obrednih knjiga, opreme za stoku, razbacane drvene građe i drugo.

Nakon izvojevane pobjede nad Turcima, Kapistran se osobito zanosio mišlju gonjenja Turaka koji su se povlačili, ali su protiv toga bili ugarski prvaci, jer s pješadijom se

nije moglo slijediti tursku konjicu, a niti joj se suprostaviti. Ipak su se neki križarski odredi dali u potjeru za Turcima i otimali im što su stigli, u većini tegleću stoku. Kada su prestale borbe s Turcima, došlo je do sukoba između križara i ugarskih četa. Povod tome bile su želje križara, te gladne i iznurene, nedisciplinirane i neorganizirane mase, kojoj zapovjednik Hunjadi, svijestan vojne nespremnosti križara, nije dozvolio napadanje Turaka izvan grada, kad im je skoro u rukama bio bogat plijen, te su križari bili i mišljenja, da su upravo oni zaslužni za pobjedu nad Turcima. Mogući krvavi obračun među zavađenima, u dogovoru s Hunjadijem, spriječio je Kapistran svojim autoritetom i kaznivši nedisciplinirane, te okupivši križare u Beogradu, da bi izbjegao okupljanje u Beogradu gladne, iscrpljene i nezadovoljne veće grupacije križara, zahvalio im se za izvojevanu pobjedu, podijelio blagoslov, objavio im da je rat završen i otpustio ih kućama.

I Kapistran je odmah napustio Beograd, a vjerojatno i glavnina križara, jer se već 23. srpnja nalazio u Slankamenu, kretajući se u susret Carvajalu, koji je skoro čitavi srpanj u Budimu organizirao križarsku vojsku i 22. srpnja napustio je Budim s nekoliko tisuća križara-pješaka, te preko Iloka uputio se k Petrovaradinu, a odatle s Kapistranom krenuo u Beograd, gdje su se našli s Hunjadijem, Silađijem i drugim ugarskim prvacima koji su se, okupljeni slavnim događajem našli u Beogradu. Međutim, kako je velik broj mrtvih ostao nepokopan, u Beogradu je došlo do zaraze, kuge, od koje je obolio, prvo Hunjadi, već 4. kolovoza primjećena je kod njega ta bolest, a kod Kapistrana 6. kolovoza. Hunjadi je bolovao u Zemunu, uz njega je bio i Kapistran, i kad je Hunjadi umro u Zemunu 11. kolovoza 1456. Kapistran je, bolestan, nastavio put za Ilok i smjestio se u samostanu sv. Marije, gdje je bolovao više tjedana, okružen najbližim suradnicima i ugarskim velikašima. I kralj Ladislav posjetio ga je dva puta i slao mu svoje liječnike. Tu je Kapistran i umro 23. listopada 1456.

Obrana Beograda od turskog osvajača 1456, gdje se rješavala ne samo sudbina toga obrambenog uporišta, nego i više kršćanskih država, zapravo se vodila bitka za Evropu, bila je vojnički obrana nejačega od jačega i nadmoćnijega i posljedice toga ratnog sukoba bile su višeznačne. Turci nisu osvojili Beograd, „ključ" Evrope, a napose Hrvatske i Ugarske. I turska ljudska šteta – do više desetina tisuća, i materijalna – po jednoj procjeni 500.000 dukata, bila je velika: uništena je čitava turska flota, znatan dio opreme, skoro svi turski topovi su zaplijenjeni itd., dok je moralni gubitak za Turke bio neprocjenjiv.

Pobjeda pod Beogradom oduševila je čitavi kršćanski svijet. Većina onih koji su bili glavni nositelji otpora turskom osvajaču, o toj neočekivanoj pobjedi javljali su i pisali mnogima, na sve strane. Papa Kalikst III. pisao je čak u Etiopiju i odredio da se vode procesije u znak zahvalnosti Bogu za tu pobjedu, za koju je smatrao da je to najsretniji događaj u njegovu životu, te je odredio da se 6. kolovoza Preobraženje Gospodina Isukrsta u čitavom kršćanskom svijetu slavi kao blagdan u znak beogradske pobjede. Brojni suvremeni podaci govore o općem slavlju u čitavom kršćanskom svijetu, jer se prije te pobjede mislilo da se tursko napredovanje ne može zaustaviti.

Odmah po uspješnoj obrani Beograda počelo se raspravom tko je više pridonio obrani Beograda, Hunjadi ili Kapistran, a to se nastavilo i kroz historiografiju sve do naših dana. Kada se danas sagledaju svi činioci onih zbivanja, teško je donijeti pravorijek u

tom smislu, jer su se oba, u očekivanju turske opasnosti, nalazila na istoj strani i u istom položaju.

Svakako, Kapistran, koji je svojim pouzdanjem u Božju pomoć, odlučnošću i entuzijazmom digao u obranu Beograda velik dio kršćanske sirotinje, i Hunjadi, koji je kao iskusan ratnik i vrhovni zapovjednik obrane Beograda dobro uočio sve okolnosti tih zbivanja i ravnao njima sve do konačne pobjede, bez obzira na neka razmimoilaženja, izvrsno su se slagali, upotpunjavali i surađivali. Radeći na zajedničkom cilju pobijedili su, zahvaljujući, kako Kapistranovoj zanosnoj djelatnosti među kršćanskim masama, tako i Hunjadijevom vojničkom umijeću i razboritosti u svakom trenutku pripremi obrane i borbi za Beograd 1456.

Literatura – Tade Smičiklas, **Poviest hrvatska**, Zagreb 1882, sv. I, 610-612; Vjekoslav Klaić, **Povijest Hrvata**, Zagreb 1980, knj. III, 330-339; o. Miroslav Vanino, **Povijest Katoličke crkve**, Sarajevo 1930, 227-228; **Historija naroda Jugoslavije**, Zagreb 1953, 475-476; o. Đildo Herman, **Kristov borac, ličnost i rad sv. Ivana Kapistrana prigodom 500. godišnjice smrti branitelja Beograda** 1456-1956, Zagreb, šapirografirano; Jovanka Kalić-Mijušković, **Beograd u srednjem veku**, Beograd 1967, 95-171; **ista, Opis Beograda u XV veku, Zbornik Filozofskog fakulteta**, Beograd 1974, knjiga XII-1, 443-453; **ista, Borbe Turskog Carstva i Ugarske oko Beograda, Istorija Beograda**, Beograd 1974, sv. I, 175-223.